

Még az építkezések idején, a városközponthoz közeledve felébredhetett bennünkben a gyanú, hogy valami nincs rendben: az út mentén SZÉCHENYI TÉR LEZÁRVA! FORGALMI REND VÁLTOZÁS! feliratú figyelmeztető táblák terelték el az óvatlan utazót megszokott útvonaláról. Pedig akkoriban is épp az esztergomi főterre igyekeztünk, a magyarországi ló- és lovas szobrokat számba vevő, tervezett könyv előtanulmányaként szemrevételezni Martsa

Wehner Tibor 89

ELVESZETT TEREK

Esztergom, Széchenyi tér

István szobrászművész 1978-ben állított *Vak Bottyán* című alkotását. E műről jegyezte fel Kaposi Endre az *Esztergom lovas szobrai* című, 1979-ben közreadott tanulmányában: „Van valami jelképes abban, hogy Martsa István utolsó jelentős köztéri műve az Esztergom számára készített Bottyán lovas szobor. Hiszen az életművet méltón megkoronázó alkotást éppen abban a városban állították fel, ahonnet a szobrász töretlen ívű művészpályája elindult, és ahová Martsa István újra meg újra visszatért. A szobor a kuruc generális egykori lábasháza – a mai tanácsháza – sarkára került, így háttérét hazánk egyik legszebb barokk épülethomlokzata szolgálhatja. [...] A szobor plasztikai erényeinek érvényesüléséhez szerencsésen járul hozzá kítűnő elhelyezése és a Bottyán-palota arányaihoz remekül igazodó mérete. A posztamens alakja követi a szobor enyhén hátrafelé nyíló konstrukcióját...”

Nos, a géperejű járművek forgalma elől immár lezárt Széchenyi téren gyökeresen átalakított, rekonstruált látvány tárul most már elénk, amelyben meghökkenítő módon nem fedezhetjük fel Martsa István alig három évtizedet megélt bronz lovas szobrát: csak a hült helyét találhatjuk. Mint ahogy hiába keressük a tér másik, szerényebb hangsúlyú, de ugyancsak fontos funkcionális szobrászati díszét, a Mészáros Dezső által faragott, 1983-ban itt elhelyezett ivókutat is. Helyette – szerencsére Kiss György 1900-ban állított Szentháromság-szoborcsoportja a Bottyán-ház tengelyében megmaradt – a teret Párkányi Péter szobrászművész neobarokk mészkö szökőkútja és a posta épülete előtt egy furcsa, jelzésszerű centrális kőkonstrukció uralja: a város tehát, mint egy öregedő dáma a divatjamúlt átmeneti kabátját, lecserélte központi terének szobordíszzeit. De természetesen a változások nemcsak a szobrászati alkotásokat érintették: az átalakítás során a tervezők teljesen átformálták a Széchenyi tér korábbi, otthonosan kisvárosias arculatát, s napjainkban már egy teljesen új, látványelemekkel agyonzsúfolt, elegánsan pöffeszkedő központi térség illeszkedik az ezeréves város szövetébe.

Úl a polgármester a szobájában, kibámul az ablakon. A városháza általában a város főterén van, ezért a polgármester ablakából ezt a teret látja. És hirtelen átvillan az agyán, hogy most már halaszthatatlan a tér rekonstrukciója, átalakítása, bővítése, új díszítőelemekkel való gazdagítása stb.

90 A polgármester lelki szemei előtt mindig az általa megálmodott, újjávarázsolt főtér jelenik meg (amelyet a hálás utókor egyszer talán majd róla fog elnevezni), sohasem valamely kültelki városrész, valamely periféria. Külvárosi tér, perifériális városrész rekonstrukciójáról, felújításáról nem érkezik hír soha sehonnan. A főtér új burkolatára, csinosítására, díszítésére azonban mindig van érv, mindig akad pénz, mint mostanság is akadt, ezúttal, mint hírlík, európai forrásokból. Nosza, dobjuk ki a régi szobrokat, és telepítsünk helyükre grandiózus, pompázatos, kortévesztő kútszobrokat, változtassuk meg a városi funkciókat és szokásokat, reprezentáljuk gazdagságunkat és (a belvárosi) közösséget szolgáló önzetlenségünket és nagylelkűségünket. És helyreáll a rend, béke honol a lelkekben, felhőtlen szépség önti el a szíveket.

Az esztergomi új, eredetileg barokk-klasszicista arculatú Széchenyi teret – mint a legújabb magyarországi térrekonstrukciók következtében Budapesten és a vidéki településeken általában – napjainkban már a kő uralja: a színes kőburkolat és az öncélú vagy funkcionális köelemek, kőépítmények gazdag tárháza. A tér Esztergomban is kőburkolattal hangsúlyozott sétatérre vált: a gépjárműforgalom kiiktatásával feleslegessé vált az úttest és a járda szintmegosztása. A korábbi park visszaszorult a Bottyán-ház elé, kiemelt, kőmellvéddel övezett füvesített és víztükör- (illetve szökőkút-) szigetekként, hogy teret adjon a burkolat tobzódásának: a különböző színű és felület-megmunkálású, eltérő alakú, változatos méretű, követhetetlen mintázatokat kirajzoló lapos kőlapoknak és a felületbe süllyesztett tömböknek.

Az eredendően természetesnek, a földnek, a fűnek, a virágoknak itt alig nyílik tér. A kőburkolat mindent elemésztő kavalkádját az ugyancsak halhatlan bőkezűen elhintett utcabútorok törik meg; a kandeláberek, a szemégyűjtők, az eklektikus összképet fokozó kő- és fémlábazatú padok, valamint a csapadékelvezető rácsok és a szabályos alakzatú lombkoronát hordozó dísfákat övező védőrácsok. S mindezt mintegy megkoronázza a városrész utcából térré kitáguló részén felállított Párkányi Péter alkotta *Ister-kút*, amely kőfaragászati bravúr, és valószínűleg ez a legtöbb, amit elmondhatunk róla. A kút öntetszelgő, barokkos csapongásával, bőbeszédűségével ellentétben mindent áthat a szigorú, az esetlegességeket, a szabálytalanságokat nem tűrő tervezői, a geometrikus rend által vezérelt szemlélet – még a fák telepítése, sőt, lombozata is ezt sugallja. Abban a szervesen a város szerkezetébe és életébe szerveződő-illeszkedő térségben, ami korábban a Széchenyi tér volt, most egy, a környezettől, a térfalaktól teljesen független, önálló életet élő, öntörvényű produkció jelent meg, amelynek lényege az öntetszelgő látvány.

E valóságos anyagokból kivitelezett kulissza-látványelemekben oly gazdag tér a rekonstrukció következtében, városközponti elhelyezkedése ellenére fölösleges idegenforgalmi látványossággá lett: az idegenforgalom a várban, a bazilikában és talán a Keresztény Múzeumban hömpölyög.

De valószínűleg az új Széchenyi tér a pezsgő ritmusú és otthonosság- 91
érzettel telített hétköznapi és ünnepi városi élet színterévé sem válhat: természeti elemeinek szűkre szabottságával és mesterkéeltségével, atmoszférájának erőltetett színpadiasságával, túlzott és fennkölt téri hangsúlyaival minden bizonnyal inkább riasztja, mintsem vonzza a józanságra és visszafogottságra vágó polgárokat

